

נדרים לח-ב

עניין: אין הקב"ה משרה שכנתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניי

רמב"ם שמונה פרקים פ"ז

ודע, שכל נביא לא נתנבא אלא אחר שתהינה לו כל המעלות השכליות ורוב³⁰⁹ מעלות המדות, והחזקות³¹⁰ שבהן, והוא אמרם³¹¹ "אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר", וחכם הוא כולל כל המעלות השכליות בלי ספק, ועשיר הוא במעלות המדות, רצוני לומר, ההסתפקות, מפני שהם קוראים המסתפק עשיר, והוא אמרם בגדר העשיר³¹² "איזהו עשיר השמח בחלקו", רצוני לומר, שיספיק לו במה שהמציא לו וזמנו³¹³ ולא ידאג³¹⁴ במה שלא המציא לו. וכן "גבור" הוא גם כן במעלות המדות, רצוני לומר, שינהיג כחותיו כפי הדעת והעצה, כמו שבארנו בפרק החמישי, והוא אומר³¹⁵ "איזה גבור הכובש את יצרו".

חידושי אגדות מהר"ל

פסולת שלהם. והטעם מה שהיו כל הנביאים עשירים גבירים חכמים שכל אלו מעלות הם לפני הנבואה, וכאשר נתנה לנביאים מעלה האחרונה הוא הנבואה כ"ש שיהיה להם המעלה [שהיא] לפני זה ופחות מזה, ולכך במה שהיה מרע"ה מוכן אל הנבואה והוציא את ישראל כשביל [זה] נתנה לו ג"כ העושר שהוא קודם זה, ולפיכך העשיר משה מפסלתו, שקבל עם התורה זה העושר ודבר זה פעולת התורה.

דרשות הר"ן דרוש החמישי

והתשובה בזה: שאם יצטרף הנביא הנבואה להשלים עצמו לכך, לא לזולתו, היה ראוי שינבא מי שימצאו בו השלמות אשר השלם הנפש בם, יהיה הגוף שלם או חסר, אבל בהיות הנביא מנבא להמון ומודיע מה שצוהו ה' ותברך, וצטרף שיהיה נבחר ונרצה מכל הפתות - מאוהבי התקמה ואוהבי העושר ואוהבי הנבונה, ושישלמו לו מעלות המדות. וכך דיוע, שאינו נקרא "נביא" רק מהיותו משמיע תמיד ומדבר להמון מה שצוהו ה' ותברך, כי המדבר תמיד נקרא "נביא", כאמרו (שמות ז א): "ואתה אחרך יהיה נביאך" - לא רצה שידבק השפע אחרך עד שיהיה לו לנביא ידרש מאתו העתידות, אבל רצה בו שהוא ישמיע מה שישם משה בפיו, ולכן נקרא נביא ה' ותברך - "נביא", ונביא הפעל - "נביא", כי הלשון נגזר מלשון "בורא גיב שפתים" (ישעיה נז ט). ומפני זה צריך הנביא שישלמו לו המעלות השכליות והמעלות ההמוניות. והוא שאמרו בפרק "המצניע": "פעל קומה" - להיותו יותר נראה אל ההמון בענין ההדרה, כמו שאמרו ב"בכורות" (מ א ב): "מגזן שהקדוש ברוך הוא משתבח בבעלי הקומה". ולזה אין ראוי לדבר ברבים רק איש של צורה, בזה שיהיו דבריו נשמעים יותר, בענין שאמרו ב"תענית" (טו א): "תנו רבנן: יש שם זקן אומר זקן, אין שם זקן אומר חכם, אין שם לא חכם ולא זקן אומר אדם של צורה". והוא שאמר ר' ירמיה (ירמיה א ו): "הנה לא ידעתי דבר בי גער אנכי", לא אמר: "איני צדיק" או "חסיד", אבל אמר: כי עם היותו ראוי לנבואה מאשר שלמו מעלות נפשו, אחרי אשר לא ידע דבר איננו ראוי להיותו משתלם במלאכות ה' ותברך ולפרסם את אשר יצונו.

חתם סופר

אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכנתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניי וכו'. דעיקר הכל צניעות תליא אלא שאין ניכר צדק חסר אלא צדק שלם צניעות חכמה ועושר ואפ"כ הוא ענותן, וכייו דכתיב [ירמיה ע' כ"ב] אל יתחלל חכם צחמתו גבור צננותו עשיר צערו, פי' אם יתחלל צדק חכם כרי אינו עניי ולא יועילו לו מעלות אלו וכ"ל וק"ל.

רוח חיים אבות פ"ד מ"א

פרק ד בן זומא אומר איזהו חכם כו' איזהו גבור כו'. נראה שסמך דברת קדשו על דרך מאמר חז"ל (נדרים ל"ח) אין השכינה שורה אלא על גבור עשיר חכם ועניי. ולכאורה יפלא למה יגרע האיש אשר עוד קודם יצירתו גבור עליו בגזירת העליון ית"ש שיהי עני או חלש כמבואר בנדה [ט"ז] טיפה זו מה תהא עלי' גבור או חלש חכם או טיפש עשיר או עני ע"כ ולמה לא יתן ה' רוחו עליו כיון שהוא ראוי לשכינה ע"י מעשיו, אך יבואר כי העיקר הוא לזכות להשראת השכינה הוא רק ע"י ענוה וכמבואר בחז"ל (ע"ג) והירות מביאה לידי זריזות כו' עד ענוה מביאה לידי כו' ריה"ק. והנה מי שאין לו מעלות אף אם ישפיל עצמו לא יתואר בשם עניי כי במה נחשב הוא שאין לא במה להתגאות. אבל מי שהוצא בעל מעלות ועכ"ז אינו מרגיש אותם כלל ורוחו נמוכה זה יקרא בשם עניי. ולפי רוב וגודל המעלות אשר לו לפיהן ישוב ערך גודל ענותו ואם יש שני בני אדם אשר להאחד יש לו שני מעלות ולהשני שלשה מעלות אף כי שניהם שפלי רוח בשהו עכ"ז השני הוא עניי יותר מהראשון ואם יקבצו כל המעלות באיש אחד ועכ"ז יחזיק בענותו התמימה הוא העניי היותר גדול. והנה

תולדות יעקב יוסף פרשת צו

ונראה לי דכתב החסיד מוהר"י יעב"ץ [בפ"ב] [בפ"ג] דאבות (מסנה ב) וז"ל, הגאווה סיבת כל העבירות, וסבות הגאווה ג' תכונות הגוף, יופי גבורה עושר וכו'. וכל אחד מאלו מביא את בעליו לעבירה גדולה, היופי וגבורה לעון אשת איש, שנאמר ואשת איש נפש יקרה תצוד (משלי ג טו). העושר להסרת הבטחון, שנאמר אם שמת' זהב כסלי (איוב ל"א כד). החכמה לדבר על ה' תועה, ולהתחכם על הבורא יתברך יעו"ש. העולה מזה כי ג' אלו חכמה וגבורה ועושר הם סיבה להתגאות היפך מדת ענוה, והוא סבות כל העבירות כאמור להשתמש בהן ליצר הרע, וכשזכה

